

ดอกไม้ในวรรณคดีไทย ๘

โดย ชักกลอน ๕๖ 27

๒๘ ตะโก

“ซงโคตะโกตะขบหว่า ต้นตุมภากาฝากลง
ชอบกลต้นมหาหงส์ มะเดื่อดกลูกนมแมว”

วรรณคดี : ภาพยนตร์โคลง “นิราศธารทองแดง”

พระนิพนธ์ : เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร ไชยเชษฐาสุริยวงศ์(เจ้าฟ้ากุ้ง)

ไม้ในวรรณคดี Ebony คือตะโก
Diospyros rhodocalyx .Kurz
Family Ebonaceae มีถิ่นเกิด
ทนทานแล็ด จากพม่า มาถิ่นโตขึ้น

ชื่อท้องถิ่น ตะโกนา พระยาข้างด้า
พญาข้างด้า โโก,ตะโก,มะโก มีถิ่น
ถิ่นมอ้อ ต้นตะโก เขมรถิ่น
ผลดำกิน ถิ่นเข้บสม ถิ่นดำไทย

ไม้ป่าแล้ง เบญจพรรณ ทนทานดี
ปลูกเป็นศรี ที่บ้าน ด้านทิศใต้
ผู้อาศัย ได้ดูขี้ มีแรงใจ
ทนทานไซ้ พลังกาย คล้ายตะโก

ตะโกนา บรูงเข้ยา อายุวัฒนะ บำรุงธาตุ บำรุงกาย ได้เกร่งไซ
รักษามะเร็ง เจ่งลำได้ ใช้ผสมไซ ใช้ตะโก ย้อมสีผ้า ต่อยกว่ามะพลับ

"ต่อหน้ามะพลับ ถับหลังตะโก" คำโบราณ ที่กล่าวหา การปลอมปน คนลับปลับ
คนละดี ต่องดีใน ใจน้อมรับ เรืองผลบพลับ อย่างนับเลย เขยลุดใจ

ลลิตย์พันธ์ ธรรมลลิตย์

ตะโกนา เป็นพันธุ์ไม้ งามพม่า
ข้ามฝั่งมา เป็นไม้ไทย ได้หนามแฉ่
ใช้ฉากใบ เรือยล่ง ได้ ถึงรากแก้ว
ให้ตลาดแฉ่ งามโรคร้าย หายเสียที

พบตามทุ่ง ตามนา เงามาดัด
แฉ่มาตัด แต่งสวนงาม งามวิถี
อยู่ตามบ้าน คนผู้ฉาก เงินมากมี
พวงเครือขี้ มักนิยม ไว้ชมกัน

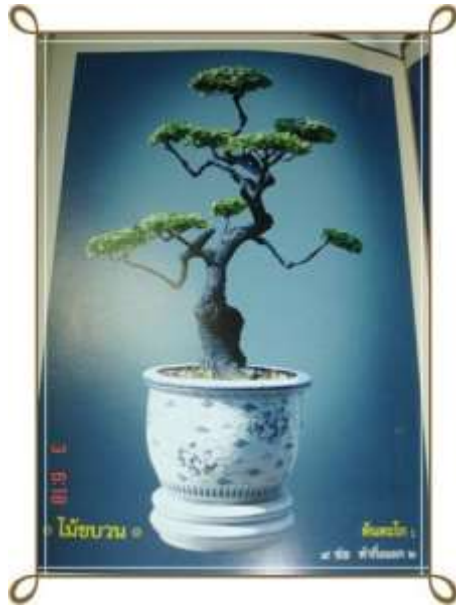
ดอกสีกลีบ สีเหลือง เรืองเรือง
ต้น รากก็ เงามา ใช้ ได้ทั้งนั้น
รักษาแผล ไข้มากมี สีฟันคั่น
รักษาฟัน ก็หาย สบายดูรา

ใช้ย้อมผ้า ก็ได้ แต่ไม่ทน เงามะพลับ งามคน เปรียบเปรยหนา
ต่อหน้ามะพลับ ลับหลังตะโก ใฉ่ฉื่อ ตะโกนา อย่าย้อมผ้า ก็แฉ่กัน

ตะโกตัด ไว้ประดับ สวนสวย บ้านคนรวย วัดอาราม งามเจ็ดต้น
ประดับไว้ ในวัง ก็งามครั้น เจ้าข้างศิริค้ คุณค่าไซ้ ตะโกนา

ศกุนตลา ณ หนองคาย

คราฉนพรำ ดำดั้น ตะโกนา
ยั้นกรำกล้า ทำแดด แม่ฉมหนาฉ
ใบเขี่ยฉเข้ม ฉอกเต็มกึ่ง รูปเหยฉกพรำฉ
แดงผลฉฉ ฉราฉ ได้ฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉฉฉ

ตะโกตัด ฉรัฉฉฉฉ ในทุกที่
เป็นฉฉฉ ทฉประกาย ในฉฉฉฉฉฉ
กึ่งก้ำฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ
แต่ปางบรรพ์ พรรณไม้ ไทยฉฉฉ

ให้ร้ฉฉ ในร้ฉฉ ฉฉฉฉฉ
ทั้งพร้ฉฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉฉฉ
ให้ย้ฉฉฉ ทำฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉ

ฉฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉฉ

กุดฉ ฉฉฉ

ตะโก ตะโก้ ตะโก พุทไว้เอ๋ย
 สวนตะโก พุทไว้เอ๋ย เคยชื่นชม

ที่ฉันเคย รู้จักนั้น มันขม
 จะเป็นลม ขมขื่นคอก ทำอะไรเบา

ยากเป็นน้ำ ตะโกนา โอโกเครียด
 ฮิตขึ้นสู่ ใหญ่ขึ้น มันใจเรา

นอนลุกเสียด ขี้เกียจคิด คิดขี้มเศร้า
 โออะโอ เก้าที่ได้ ใจสั่งมา

...

ตะโกนา ครานึกย้อน ๓๐นเด็กนั้น
 ยืนต้นเด่น เห็นชัด ไซริ้ ตามไร่นา

เห็นมีกัน นั้นมากมาย ในแหล่งหญ้า
 ผลนั้นหนา หากินได้ ระบายจริง

เลิกเรียนแล้ว แอดเพลิน เติบโตที่บ้าน
 ไร่บริบริ ดีจริงหนอ ขอแอบอิง

แอดใจราญ บานจิต ขัดขมยิ่ง
 ยืนหลังพิง ตะโกนี้ ดูขี้ขัง

ตานั้นสวย ไร่ไร่ มองตามพื้น
 ได้ลิ้มรส ผลไม้สวรรค์ อันเด่นดัง

ใจนั้นขื่น ขื่นขม ดูขมดั่ง
 น้ำลายหลัง ยามได้ลิ้ม ขิม(ผล)ตะโก

กลับถึงบ้าน ดูขึ้น มันแปลี่ยนหนา
 เลื้อยเป็นนบระอะ เลอะต่าง ยางตะโก

ถูกแม่ตำ เอ็ดเอนี่ ๐พิไว้
 ไร่ไร่ ให้โฮ โธแมนี้ ตำตีเรา

จากวันนั้น ถึงวันนี้ ไม่มีแล้ว
ตะโกนมา เบลี้นไปนี้ ดีไม่เบา

เดินดูแถว แถวไร่นา ทามี่เล่า
ตะโกเจ้า เข้าอยู่เมื่อไหร่ พี่เองพี่จริง

อยู่ในเมื่อ พี่เองจริงนะ ตะโกนั่น
ตะโกมา คราอยู่เมื่อ รุ่งเรืองจริง

คนร้องสรรค์ รูปพรรณ นั้นเสวยยิ่ง
คนนั้นยิ่ง ต่องการหนา มาครอบครอง

น้องชายฉัน นั้นดีขึ้นขอบ ตะโกตัด
ว่างคราใด ใสใจนั้น หมั่นยิ้มมอง

คอยเฝ้าตัด ตัดกิ่งหนา ตามองสั่ง
ตานั้นสั่ง มองตะโก ไซ้คำสั่งใจ

เล่าดูแถว แหนหวอง ห่วงใยหนา
จิตผูกพัน สัมพันธ์นี้ ไม่มีคลาย

ดูแถวมา ดูตั้งมิตร แหนขี้ต ใจสั่ง
ไม่ยอมขาย แม้ได้หนา ราคาดี

เป็นไปได้ ใจคนเรา เจาใจดีข้อ
ขโมยนั้น มันของง่าย ใจอัปรีช

มันไม่กลัว เรืองบาบบุญ คุณโทษนี้
เรืองข้อดี มีใหม่แล้ว เจ้าคนพาด

ยามราตรี มีตมิตหนา มันมาขน
ลับปีปลาย มลายสิ้น คุ้ยสิ้นพ่น

เจอสีทองหน ขนเทียนแต่ จบเท่านั้น
ตะโกนั่น มันขนไป เอาให้พอ

น้องชายเจ็บ ฉันเจ็บด้วย ขวดยไม่ได้
สวนคนพาด ฉันนั้นมัน มันใจพอ

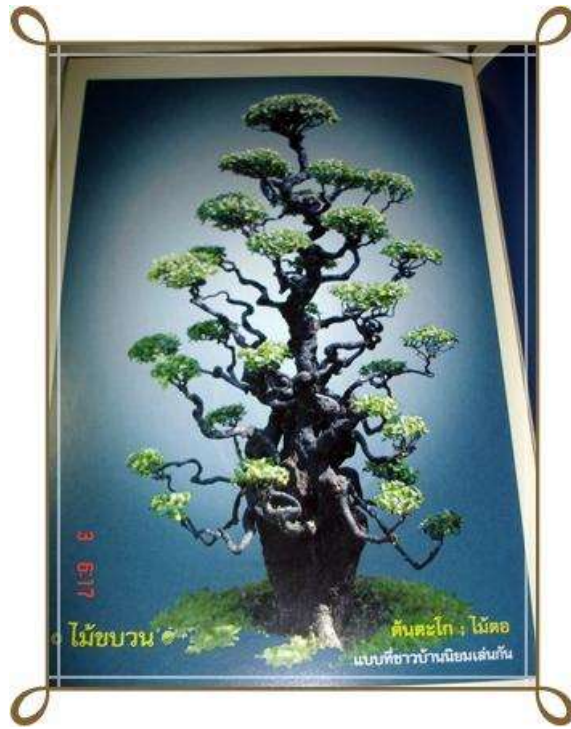
ยัง ไม่ตาย ทาใหม่ฉัน ยังทนหน่อ
ทำใจหน่อ ขอกรวดหน้า คำว่าขันธ์

พออดหาย กัดคิดได้ ไปล้อมคอก
(กลั้ว)องจรบิต ตัดแล้วหน่อ ไม่ร้อริ

เพิ่งคิดออก บอกแล้วแข็ง เร่งเรีรี
มาอีกที มีเรีองแน่ แยกแล้วขโมย

โกวิท ธีระโรจน์

เที่ยวทะเลหาตะโกนา ในหน้าแล้ง
 แสงดินแห้งแดดกระแวงเจ้าหน่ผู้
 ขีรตเครีเองตระเวนไปตามผู้รู้
 เฝ้าชุดอยู่เป็นวันกว่าจะได้มา

ตัดบางกิ่งอิงกระตองหอบกลับบ้าน
 อนุบาทพินต์ณะตะโกจำ
 เขี้ยวเข็ญเวียนแต่งตัดกำนใบนา
 สุษุราคราตะโกไต่อย่างาม

ดองพร เดชกุศลทอง

ไม้ตะโก ไม้ยืนต้น ที่คนเห็น
ยืนสูงเด่น เบียดอกสีคล้ำ ดำหนักหนา
แตกร่องลึก สะเก็ดโต ตะโกหนา
กระดากพันธุ์ จากพม่า มาบ้านเรา

ตะโกดำ ทั่วคมขำ จำได้แม่น
ร่างอ้วนแน่น แต่แข็งแรง แกร่งกว่าเขา
หนักถึงนาง ทั่วหน้าใส ในวัยเยาว์
ชวยคลายเหงา เอะพูดได้ ไม่หยุดเลย

ใบตะโก มีชื่อเสียง เรียงลำดับ
รูปไข่กลับ แผ่นใบเขียว เหนียวและหนา
ดอกเป็นช่อ กลีบดอกยาว ไร้ลวด
ผลออกมา รูปกลมดี สีสน้ำตาล

เที่ยวท่องทุ่ง มุ่งเฝ้าเธอ เกดอัยเด็ก
รูปร่างเล็ก ลำเนียงดี ที่กล้าขาน
คลุมหน้ามืด ติดตามเธอ อยู่ตั้งนาน
พอเดินผ่าน ใ้หนักขำ ดำเป็นตอตะโก

ศรีวัฒน์ สุวรรณ

นาถันใหญ่ที่ขยริ้อ
ตอนเด็กเด็กเคยกลั้วเมืออึ่งผ่าน
ผู้ใหญ่หกลอกเรืองเก่าเล่าตำนาน
ไม้อาญหาญค่านได้ใจเรืองจริง

ลาวลาวปานเทพิตามาปรากฏ
ร่างงามงดหน้าตาเกินกว่าหญิง
ทุกอันแพ้บร้อคนรักมาพักพิง
พอลาวยามละยั้งยิมแลยงครอญ

เมือเติบโตโตคิดได้อยู่พอรู้ว่า
กิ่งเสียดสี่ตะโกนา ไข่กำสรอ
นกทำรัง ไข่พรันพริงเสยงอ้ออ
เป็นเรืองขอนแสนชาติด้วยซ้ำไป

ตะโกนาถันใหญ่ไม่มีแล้อ
เหลือแต่แลอเรืองหลังยังเห็นได้
มีเรืองรอยไม้เก่าถูกเผาไฟ
ทิ้งคราบไหม้สมคำ..ดำเป็นตอตะโก

ชูสิทธิ์ัน ล้อลือตี

ต้นตะโกสูงใหญ่ในนาข้าว
เป็นร่มเงาบังแดดที่แผดเผา
พักกินข้าวหอมอร่อยอันบรรเทา
อวดฉายเข้าพักพิงอิงคั่นนา

ยามหน้าฝนชุ่มฉ่ำน้ำเต็มทุ่ง
เมื่อดอกพองต้นงามเขียวตามหา
ชุดเอวต้นเลี้ยงเงาเป็นบุญตา
ตัดไปมากกว่าจะได้ให้แก่นาน

ตะโกตัดแล้วงามยามต้นเลื่อย ขายได้ด้วยมูลค่ามหาศาล
ประดับบ้านบารมีมีมานาน แต่ก่อนภาวนิยมปลูกทุกใจนา

ดอกตะโกสวยเด่นออกเป็นช่อ เหลือองุ่นอันงดงามมองหา
กลีบดอกงามยิ่งเหลือเหนือพรรณนา อยากรจะคว่ำมาแอบแนบใจเรา

คุณประโยชน์นั้นใช้ได้หลายอย่าง ลำต้นวางสร้างบ้านเป็นคานเสา
เปลือกใช้เป็นสมุนไพรได้ไม่เบา ผลเก็บเอามาเลี้ยงควายตามขางนา

สรรพคุณมากมายใช้ทุกส่วน หลากหลากรสอันประโยชน์ได้ไม่กังขา
ต้นรากใบเปลือกเปลือกเอามา เป็นพืชที่คู่ใจค่าน้ำแปดกใจ

อัษฎสิทธิ์ ณ เชียงใหม่

อันอันนี้มีตะโกมโนไม้เอก
หน้าตากเอกทเอกอะไร ได้มั่งหวา
สุดท้ายต้องอาศัยข้อมุลมา
แต่งภาษาเอกมา ได้ก็ใกล้ตาย

เป็นเด็กเทพไม้ดีอย่างนั้น
เรืองไม้ป่าไม้อะไร ไม่สมหมาย
เพราะไม่เคยได้เห็นทั้งต้นปลาย
แถมเสียตายร้ายไม้เอกต้องกรอกตา

สิ่งที่เห็นเป็นไม้พอกพั้นพั้น
เลยไม้สิ้นไม้เห็นตะโกมหนา
รู้แต่ตะโกตตที่ตัดมา
แต่ทว่าไม่เคยรู้ดูไม่เป็น

ไม้ที่เห็นเป็นพอกมะม่วงกล้วย
ขมพุดกล้วยให้รู้ดูแล้วเห็น
พอกขมหน่อกล้วยหน้าจะเบ็น
แต่ที่งั้นเห็นได้ ไซ้พทรา

มะขามเทศต้นตะขบมะละกอ อย่างนี้พอ ได้รู้ผู้สรรหา
เอามาปลูกมาแต่งกลอนเสภา ก็คงทามโนให้ได้ง่ายสั่ง

อาหนนท์ ศรีวิสูตร

ตะโกนาพญาข้างตำหรือ๑๓๑งโก
หรือ๑๓๑มตามกรรมชาติละติยง

สามารถเติบโตดีจาก๓๑นึ่ง
แต่ไร้๑งจริงจากเมล็ด ไม่นิยม

ใบเป็นแบบใบเดี่ยวหรือ๑ง๓๓บ
เป็ยกบุงกลายคล้ายรูปป้อมปลายมน

รูปไข่กลับหรือรูปเหลี่ยมแบบขนม
รอยลับสนิทยกเว้าเข้าหน้า๑งดี

ดอกตะโกแยกเพศอยู่ต่างต้น
ตัวเมียเห็นรังไข่เทียมจนแฉะมี

เกสรผู้มีขนแข็งแฉะมี๓๓ดี
จนอย่างงี้ดูไปคล้ายไหมคลุม

ผลมีรูปทรงกลมผิวผลเรียบ
ผลเมื่อสุกสีแดงหรือ๑๓๓รม

ปลายผลเหนียวและโคนผลโตหนักบวม
เมล็ดมีเนื้อหุ้มสีขาวรูปไข่

สรรพคุณเป็นยาอายุวัฒนะ
เมล็ดข้๑พริกไทยแห้ง ได้๑งดี

ผลมีเอนไซม์และวิตามินสูง
แล้วเอายาเหล่านี้มาต้มกิน

นอกจากนี้สรรพคุณอีกหลายหลาก
๓๑นพิษ ไข่แก๊ส๑วมเหนียวขากิน

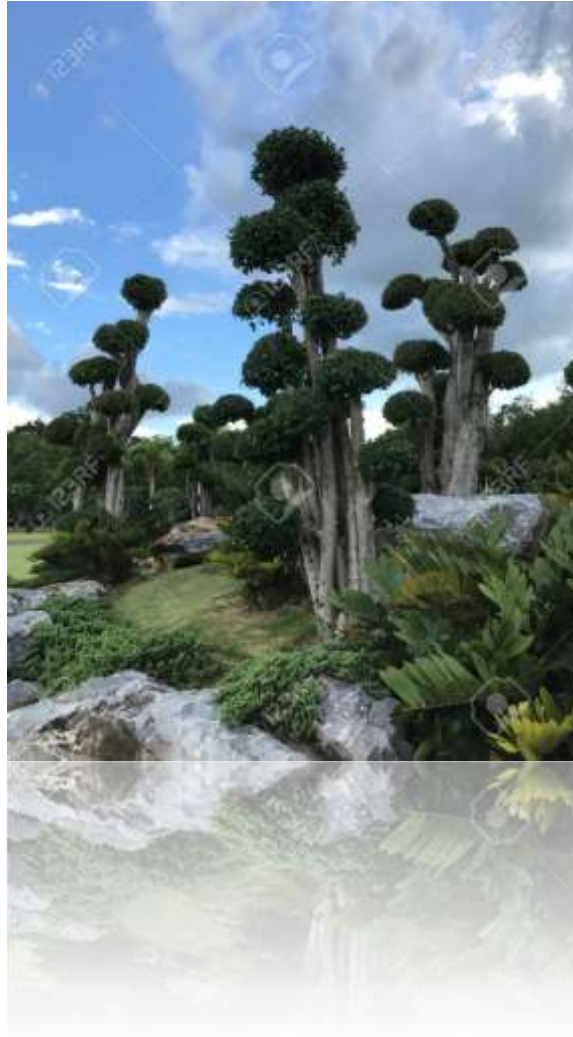
แก้ไม่ยากแก้ตุ่มคันแหมะ๑นเม็ดหิน
บำรุงน้ำนม๑พินให้มากมี

ตะโกเป็นพันธุ์ไม่นิยมปลูก
ทนทานกับอากาศแล้งนั้นได้ดี

นำมาตัดไม่ถูกมีราสี
บ้านใครมีปลูกไว้ได้มงคล

อานนท์ ศรีวิสูตร

ต่อหน้ามะพลับลับหลังตะโก
เหยียดตะโกว่าไม้ไร้ราคา

พูดโกโก้อะพลับนับสูงค่า
เรื่องตั้งว่ามันโบราณนานตีตก

ตะโกเป็นไม้ไทยมากใช้สอย
มะพลับรูปสอยยังด้อยน้อยกว่านัก

ยากไร้ขจรไกลคุณความดีที่ประจักษ์
เปลี่ยนใจรักตะโกกันทุกวันนี้

องไม้ตัดจากตะโกดูโอ้อ่า
บ้านเรือนสอยงามสง่าคุณค่ามี

มีราคาหากได้เสริมเพิ่มศักดิ์ศรี
ตะโกดีทั้งมะพลับลับลาเลย

สุวิทย์ เทียรทอง

